

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת וירא תשפ"ד | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

צדיק בסדום

לוט בן אחי אברהם המלוה את דודו בדרך אל ארץ לא נודעת – מתחנך על ברכי האידיאל של הטבה לזולת, ומאמץ אותו במיוחד בתחום הכנסת אורחים. אנו רואים כי בהמשך חייו גם לאחר שיצא לדרך עצמאית הוא ממשיך במסורת זו ואף מסתכן לשם כך, לוט מכניס אורחים בסדום בניגוד לחוקה, ובכל מחיר לא מוכן להוציאם אל אנשי העיר המאיימים על שלומם. **ובכן מה לצדיק בסדום?** העיר ששמה לה לחוק מלחמה במידת החסד והציבה את האדם העובד – המצליחן – כמודל יחידני של בעל זכות קיום.

לוט בא כפי הנראה במטרה 'להשפיע מבפנים', הוא גם הצליח לקבל מינוי בכיר שאולי היה מגשים את תקותו לערוך שינויים בחוקה הסדומית המרושעת. 'לוט יושב בשער סדום' כאמור בכתוב, והישיבה בשער העיר מסמלת בימי קדם את הסמכות השיפוטית - וכפי שפרש רש"י על פי המדרש 'אותו היום מינוהו עליהם לשופט'. כפי שמציע בעל 'תפארת ציון' על המדרש – ההדגשה כי באותו היום מינוהו – מבוססת על משמעות הלשון 'יושב בסדום' לשון הוה, ישיבתו עדיין צריכה לכח המשכיות אין היא מובטחת והוא נמצא בעמדה של ניסיון, הוא צריך למצא חן בעיני אנשי העיר והוא מנסה לעשות זאת כדי שעם הזמן יוכל למתן את עמדותיהם המרושעות, אבל עם הזמן תתכן גם השפעה הפוכה, הגשר הוא דו סטרי... ואכן לא זו בלבד שלוט איננו מצליח להשפיע, הוא גם מתקרב אליהם ומושפע מהם - כפי שקורה לעיתים קרובות בחיבור בין גורמים חיוביים הנכנסים לעמדות השפעה הכרוכות בברית עם בעלי דעות שליליות. הביטוי לכך מופיע בדברי חז"ל הקובעים כי רק בזכות אברהם היה לוט ראוי להנצל ולא בזכות עצמו.

הסכנה שבהתערבות עם אלמנטים שליליים – כדי 'להשפיע מבפנים' הוכחה במהלך ההסטוריה לא אחת, ועל כך אמר החכם באדם 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע' ופירשו הראשונים בכונתו כי גם הרועה – המנהיג - עלול להיות מושפע לרעה – כאשר הוא 'רועה כסילים' ובמהלך השפעתו הוא מתערב בקהל רדוד ונעשה כאחד מהם – ולו גם במגמה חיובית, על כך גם נאמר במסכת אבות 'הוי זנב לאריות ולא ראש לשועלים' – משמעות הביטוי 'ראש לשועלים' מקבילה לדעת גדולי הראשונים ל'רועה כסילים', וחכמי המשנה מדריכים אותנו כי עדיף להיות 'זנב לאריות' – לוותר על עמדת השפעה ובלבד שהחברה בה חיים הינה חברה איכותית... רק יחידי סגולה מסוגלים לרומם אליהם קהל שרמתו הרוחנית רדודה וזאת על ידי שמירה על מרחק בלא לפגום באהבה לצאן מרעיתם.

ומענין לענין באותו ענין...

אחד מנסיונותיו של אברהם אבינו כפי שמתואר במדרשים – היה כאשר נאלץ במצות ה' לשמוע בקול שרה ולהוציא את בנו ישמעאל מביתו. הדרישה של שרה לגירושו של הנער היתה על רקע חינוכי – ותרא

שרה את בן הגר המצרית משחק... מתפרש על פי השוואה למקורות מקבילים - כשחוק של עריות ועבודה זרה (ראה רש"י) ולפיכך ניתן ציווי לאברהם לבטל את דעתו מפני דעתה 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'. (אולם האמור 'כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק' אינו מסביר את סיבת הגרוש אלא כפי שכתב רש"י - את הרקע לריב בין ישמעאל ליצחק שהביא את הראשון לימשחקי מלחמה' שהיו קרובים לשפיכות דמים - נוהג מקובל גם כיום...).

הדילמה החינוכית הזו, צורת ההתייחסות לבן החורג מן הדרך ומסכן את עתידם החינוכי של אחיו - מעסיקה עד היום הורים ומחנכים, וקשה לקבוע על סמך תקדים אברהם ושרה עם ישמעאל כי ההוראה לדורות היא להרחיק את הנער החוטא. כל מקרה צריך דיון מעמיק מאד לגופו, בהתייעצות עם אנשי חינוך אובייקטיביים, המסוגלים להתנתק מהמעורבות הרגשית בלא להתעלם ממנה.

אולם עיקרון בסיסי יותר ניתן ללמוד מפרשה זו - כי יש לתת את הדעת בכל כובד הראש על ההשפעה החברתית בה נמצא הילד או המתבגר, ברוב המקרים אין צורך להזדקק לקרע משפחתי, לרוב הסכנה בחברות שלילית היא מחוץ לתא המשפחתי, שכנים וחברים - עלולים להיות גורמי סיכון או לפחות טריגרים לנפילה. **פקיחת עין על יחסי החברה של הנער או הנערה ושימת לב מי הם גורמים חיוביים ומי השליליים - הינה מיסודות החינוך.**

צעירים ערכיים ובעלי לב, נגררים לעיתים לחברות תומכת עם גורם חלש מהם מבחינה אישית או דתית, הרצון להשפיע ו / או להיטיב עם השכבות החלשות - זורם בעורקיהם של צעירים בעלי תכונות אמיתיות של הנהגה, קשה לעצור אותם, אולם חייבים להיות ערים וללוות אותם בעין בוחנת - ואף להסב את תשומת ליבם לסכנות עליהם מצביעים בעלי הנסיון וחכמי הדורות. (עם זאת, גם כאשר קיים צורך ביצירת ריחוק, תמיד יש להדגיש כפי שאנו אומרים בתפילה ו'הרחיקני מאדם רע ומחבר רע' - לא כל מי שהינו חבר רע בהכרח הינו גם אדם רע, חבר רע הוא זה שחברותו מעוררת או גורמת לי את הצד הרע, בעוד יכול להיות שכשלעצמו הינו טוב...).

וקצת אקטואליה

ברוך ה' וישתבח שמו, שאווירת הפילוג והשנאה חלפה עברה, לפחות לעת עתה - רוח של אחדות שוטפת את המדינה. ויש לכך משמעות להצלחת המערכה לא רק בהיבט הפסיכולוגי והלאומי - אלא גם בהיבט הרוחני, כפי שאומרים חכמנו שדורו של אחאב היו נוצחים במלחמה אף שהיו בהם עובדי עבודה זרה - מכיון שלא היו בהם דוברי לשון הרע ומלשינים. יחד עם רוח האחדות צריך לזכור שאהבה ואחדות אינה מחייבת התערבות וביטול של מערכות חינוכיות והיבדלות ערכית. כאשר אתה מחנך את ילדיך בדרך מסויימת ואתה רוצה לשמור עליהם בדרך של היבדלות, אין זו סתירה לאחדות. התורה מצוה לעזור לכל יהודי באשר הוא אפילו מי שעדיין אינו הולך בדרך התורה, אפשר לחבק גם את הרחוקים, ויחד עם זה לשמור על עצמנו. אפשר להתפלל על אחינו השמאלנים לתמוך בהם ולהשתתף בצערם - בלי לבטל את הבדלי הדעות שבינינו ועל אחת כמה וכמה כשהן על רקע דתי.

צריך לזכור גם עכשיו, אהבה אינה מחייבת דעה שוה. אחדות אינה אומרת תמימות דעים - אלא יחס הוגן על אף חילוקי הדעות.

שבת שלום ובשורות טובות

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד